

Regeringens svajiga energipolitik höjer elpriset

Dagens Samhälle den 18 mars 2016

Under de senaste åren har EU arbetat med att förbättra transparensen på den europeiska elmarknaden, vilket normalt ökar marknadseffektiviteten. Nu visar ny forskning att transparens även förbättrar konkurrensen, så att elpriset blir lägre.

Samtidigt försämras dock konkurrensen av politisk otydlighet – på elmarknader där vattenkraften dominerar, såsom i Norden. Otydlighet i kärnkraftsfrågan är ett sådant exempel. Den förbättrade marknadseffektiviteten inom EU har uteblivit i Sverige på grund av regeringens svajiga energipolitik.

EU har infört en rad regleringar som förbättrat transparensen på Europas gemensamma elmarknad från och med 2015. Ökad transparens och mer information gör att det blir lättare för aktörerna att förutsäga elpriset, vilket underlättar deras produktions- och konsumtionsplanering. Under ideala förhållanden förbättrar detta marknadens effektivitet. Dessutom underlättas övervakningen av elmarknaden med EU:s nya regleringar.

I en ny studie visar Frank Wolak (Stanford University) och undertecknad att ökad transparens även leder till att konkurrensen förbättras och elpriset sjunker.

Nordens elmarknad domineras av vattenkraftsproduktion. Den har annorlunda egenskaper än övrig elproduktion, och den är mer känslig för politisk osäkerhet. Vattnet lagras i dammar, så om vatten används till att producera el i dag så medför det minskad produktion i framtiden. Den begränsade mängden vatten säljs till högsta möjliga pris, så hur mycket som produceras i dag avgörs av en prognos av framtida elpriser.

På marknader med mycket vattenkraft leder ökad osäkerhet om framtida elpriser därför även till ökad osäkerhet i dagens elpris. Effekten blir densamma som om transparensen på marknaden försämrades, det vill säga sämre konkurrens och högre elpriser.

Regeringen har exempelvis varit otydlig i kärnkraftsfrågan: förra året höjdes effektskatten på kärnkraft, men i år har energiminister Ibrahim Baylan annonserat att effektskatten kan komma att sänkas. Denna osäkerhet har haft en omedelbar effekt på elpriset, som stiger. Därtill leder politisk osäkerhet till mindre investeringar, vilket på längre sikt höjer elpriset ytterligare.

Erfarenheten från Kalifornien, Colombia och Nya Zeeland är att vattenkraftsdominerade elmarknader kan drabbas hårt av långa perioder med extremt höga elpriser – som en följd av elbrist. Dessa situationer förvärras av att det är osäkert huruvida politiker, under krisen, tänker gripa in och ändra reglerna på marknaden.

För att minska den politiska osäkerheten och undvika onödigt höga elpriser vid elbrist, är det därför önskvärt att i förväg offentliggöra de politiska åtgärder som kommer att aktiveras vid elkrisers olika

stadier. Detta är högst relevant för Sverige, eftersom risken för att vi drabbas av elbrist ökar väsentligt nu när ett flertal kärnkraftsreaktorer stängs i förtid.

EU:s långsiktiga och metodiska arbete för ökad transparens skulle normalt ha gett något lägre elpriser för svenska konsumenterna och svenskt näringsliv från och med 2015. Men denna vinst har så här långt omintetgjorts av den höjda energipolitiska osäkerheten i Sverige.

Regeringen bör öka tydligheten genom att klargöra hur kärnkraft ska beskattas och hur den planerar att agera om elbrist skulle uppstå när kärnkraftsanläggningar stängs i förtid. Regeringen har makten i sin hand att säkra vinsten på gungorna utan att förlora något på karusellen.

Pär Holmberg, docent i nationalekonomi och teknologisk doktor
Institutet för Näringslivsforskning (IFN)